

СОЦИАЛНО-ПСИХОЛОГИЧНИ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА ИЗВЪРШИТЕЛИТЕ НА ГРАБЕЖИ С УБИЙСТВО НАД ВЪЗРАСТНИ ХОРА

Любка Христова¹

В последните години се забелязва увеличаване на насилствените престъпления спрямо възрастни хора. Едни от най-трудни за разбиране са грабежите, завършващи с убийство, при които е проявена особена жестокост към жертвата. Важна роля по пътя на криминалното разследване на този род престъпления има изучаването на самото деяние, жертвата и извършителя. Посредством анализ на реални случаи от практиката, ще се изследват индивидуалните и ситуативни фактори, обуславящи динамиката на престъпната мотивация и по-специално на причините за ескалация на агресията в престъпния акт. Наред с това, ще се очертаят основни социално-психологични характеристики на извършителите на този вид престъпления.

Ключови думи: насилствени престъпления, възрастни хора, грабежи, агресия

Анализът на случаите от практиката сочи, че извършителите на грабежи на възрастни хора, приключващи с убийство са млади хора, които нямат голям престъпен опит. Те стигат до крайности, тъй като изпадат в ситуация, в която не могат да контролират събитията и жертвата, действат импулсивно в състояние на високи нива на стрес и паника. Не са малко случаите, в които нападателите нанасят многобройни удари върху своите жертви, стига се до извършване на убийство по особено жесток начин. Нещо повече, агресивните действия надхвърлят необходимостта жертвата да бъде убита, а в редица случаи ударите и нараняванията са нанесени постмортално. Това са случаи на патологична проява на агресия, в които

¹ Н.с. II ст. Любка Христова – Институт по психология – МВР, Сектор „Криминална психология“

Адрес за контакти: lju@mail.bg

поради липсата на криминален опит, извършителят изпада в състояние на неадекватност и стига до крайности. Трябва да се отбележи, че зад тези поведенчески прояви стоят моделите, които се утвърждават в обществото като цяло. Липсата на ценности, бедния социален репертоар, отсъствието на интернализирани норми и правила, както и чувството за безнаказаност сред младите хора са основните причини, които формират антисоциални и агресивни нагласи. Невъзможността за пълноценна социализация от една страна, и стремежът към себеутвърждаване и идентификация от друга, резултатират в избор на дейности, на практика криминализиращи личността. Голям процент на извършителите на грабежи на възрастни хора, завършващи с убийство са от ромски произход. Това се обяснява именно с липсата на достатъчно култура и ниво на образование сред повечето ромски общности, в които растат и се възпитават техните деца. Според Уиникот, когато едно дете е депривирано от съществените характеристики на нормалната семейна среда, то започва в една или друга степен да проявява „комплекс на лишено“⁴. Поради своята неприспособимост, такова дете започва да формира и проявява антисоциални тенденции в поведението, поради което може да се стигне до неговото институционализиране в специални домове за малолетни правонарушители. Всъщност несъзнавано, младият човек се стреми да накара някой да се погрижи за него – някой да му обърне внимание.

Тук основна превантивна задача се явява осигуряването на възможности за обучение на младите хора, което да е предпоставка за тяхната интеграция в обществото и адекватна личностна и професионална реализация. По-конкретно е необходима специална грижа за деца с антисоциални тенденции, която да им даде възможност да преработят и сублимират агресивните и разрушителни импулси и да разгърнат индивидуалните си потенциали в посока на положителна връзка с околните и света.

В МВР се полагат системни усилия за предотвратяване на грабежите и убийствата на възрастни хора, които включват увеличаване на ресурсите за повишаване на разкриваемостта на тези престъпления, увеличаване на контактите с кметовете на населените места и засилване на полицейското присъствие.

През последната година в Институт по Психология – МВР се работи по редица случаи на грабежи над възрастни хора, приключили с убийство. В зависимост от вида на заявката на разследващите органи се изготвяха профили на неизвестни извършители на този род престъпления, провеждаха се полиграфски изследвания и психологични беседи с оперативно интересни лица. С помощта на информацията, събрана по всеки един от случаите, събрани данни за извършителя, самото престъпление и жертвата, вниманието ще бъде насочено към извличане на характеристики на извършителите и жертвите, връзката между нападател и жертва, контекстът на престъплението, начинът на действие на извършителя, стресови фактори и типа на извършените действия.